

[Editorial](#)

[Tots aquests anys d'història](#)

[La filosofia com a qüestió](#)

[Cap a un currículum propi de les Ciències de la Naturalesa](#)

Editorial núm 1, gener 96

La Junta de Govern del CDL de Balears presenta als col·legiats aquesta revista amb la intenció d'aconseguir un vehicle de comunicació entre tots nosaltres i el conjunt de l'entorn educatiu. El temps dirà les opcions de continuïtat de la nova publicació, i aquestes dependran molt de l'acollida que tenguim el primer número, i molt especialment, del grau de participació i de les aportacions de tots vosaltres en els propers.

Inicialment, segons es desprèn de l'enquesta realitzada fa un parell de mesos, la idea de comptar amb una revista pròpia fou molt ben valorada i, per aquest motiu, ens hem llançat a l'aventura d'intentar dur-la endavant. El temps i l'esforç que li hem dedicat han estat considerables, però hem pensat que la millor manera que hi pugui haver un segon número és fer un esforç personal per treure'n el primer, amb la creença que llavors tot serà més fàcil.

El CDL ha tractat aquests darrers anys d'apropar-se als seus col·legiats i s'ha fixat com un dels objectius prioritaris consolidar i ampliar uns serveis que el fessin més útil i més profitós. De fet, el nombre de persones que s'acosten a la nostra seu ha augmentat força últimament, i desitjarem que això no sigui més que el principi. Tot i així, encara hi ha molts col·legiats que no han entrat dins d'aquesta dinàmica i és la nostra intenció que també ho facin.

Amb la revista creiem que posam a l'abast de tothom un instrument de comunicació i de participació. Ens agradaria que a través d'aquestes pàgines poguéssiu conèixer una mica més el Col·legi, per poder participar-hi, gaudir dels seus serveis i, per què no, apreciar-lo i estimar-lo com un ens propi i de tots.

Volem agrair totes les col·laboracions rebudes i reconèixer al Director Provincial del MEC, D. Bartomeu Llinàs, i al Director General d'Educació i Cultura del Govern Balear, D. Jaume Casanovas, la seva amabilitat i la bona disposició a col·laborar amb aquesta revista.

Comptem amb els vostres suggeriments; no dubteu a comunicar-nos-els, que seran ben rebuts.

Junta de Govern del Col·legi de Doctors i Llicenciats de Balears

Revista CDL núm 1, pàgs. 2-3

Immaculada Bestard Barceló Vicedegana del CDL

En llegir i anotar els trets més importants que s'han tractat al llarg de tots aquests anys, hom s'adona que les inquietuds, les reivindicacions i les preocupacions dels ensenyants han estat un reflex dels canvis que, durant quasi 50 anys, ha sofert la societat, des dels canvis en l'ensenyament als canvis polítics. Tot això ha quedat plasmat en aquests papers i és el que hem intentat transmetre.

A l'hora de fer un petit resum de la història del Col·legi de Llicenciats de Balears s'han utilitzat, com a primera font de informació, els llibres d'actes de les sessions de les Juntes de Govern i de les Juntes Generals que regularment han tengut lloc des de 1954. Aquest any és nomenat degà Juan Mir Marcó, que ho va ser fins el 1960. La seu social s'ubicava en unes dependències de l'Institut Lul·lià. Aquests anys es dedicaren a organitzar el Col·legi: s'adquirí un mínim material d'oficina i s'elaborà un fitxer de col·legiats. Les actuacions més destacades foren conèixer l'estat real de l'ensenyament a les Balears, la lluita contra l'intrusisme professional, l'atur de llicenciats i les retribucions del professorat. A les darreries de 1959 es comptava amb 163 col·legiats.

En les eleccions de 1960 va sortir elegit degà Gabriel Nadal Palmer, que ho va ser fins el 1973. Durant aquest període se seguí lluitant contra l'intrusisme i reivindicant retribucions dignes per al professorat. S'organitzaren conferències culturals i es creà un Fons d'Ajut al col·legiat que es donava en cas de defunció d'un col·legiat als seus hereus. S'intentà construir un Col·legi Major en un solar que la Universitat de Barcelona havia cedit, però no es comptà amb el finançament adequat i el projecte resultà fallit. A finals de 1973 hi havia 438 col·legiats amb dret a vot.

El 1974 fou nomenat degà Jaume Albertí Picornell, que ho va ser fins el 1987. L'any 1974 es comprà el pis de Berenguer de Tornamira, actual seu social del Col·legi. Es pagà amb quotes especials dels col·legiats (1000 PTA anuals) i es tardaren 10 anys a amortitzar el préstec que s'havia fet per pagar-lo. La creació de la Universitat de les Illes Balears va permetre que el 1978, el Col·legi passàs a ser Col·legi Oficial de Districte Universitari, independent del de Catalunya i, per tant, amb dret a assistir a les reunions del Consell General de Col·legis i a intervenir amb la presa de decisions d'aquest Òrgan. La Junta de Govern passà a tenir 11 membres, afegint-se als anteriors càrrecs els de Vicedegà, el de Vicesecretari, dos vocals més de Lletres i dos més de Ciències.

Durant els anys de la transició, el Col·legi es va fer ressò de les inquietuds de la societat, i es va manifestar a favor de la reforma democràtica de l'ensenyament, de la cooficialitat del català, del dret de reunió, de la llibertat d'expressió i del reconeixement de l'autonomia del poble balear. Entre altres accions, i a més de seguir vetllant perquè tots els professors que impartien classes tenguessin la titulació adequada, es donà suport a les reivindicacions dels professors interins d'Instituts, es lluità per la llengua i la cultura catalana; s'organitzaren seminaris de diverses àrees; es concediren ajudes per a assistència a cursos de formació; se suscriviren a diverses revistes de caire didàctic, científic i humanístic; es col·laborà amb l'organització de l'Escola d'Estiu i amb l'edició de les revistes "Elements" i "Pissarra"; es deixà el local del CDL a la comissió de psicòlegs, que després es constituïria en col·legi professional independent, a la dels pedagogs i a la Societat Balear d'Educació Ambiental (SBEA). A final de 1987 hi havia 891 col·legiats.

Des del mes d'abril de 1987 al mes de març de 1995 fou degà Bartomeu Cañellas Roca. Durant aquests anys se seguiren tres línies d'actuació generals: defensa del col·legiat, mitjançant control i vigilància d'aspectes relacionats amb la vida docent; ajut al perfeccionament professional, a través de l'organització de cursos d'actualització científica i de renovació didàctica i pedagògica que primer es realitzaren en col·laboració amb el CEP i després en conveni directe amb el MEC; i difusió de la informació directament relacionada amb la vida docent. Així mateix es creà una videoteca, s'adquirí divers material audiovisual, s'informatitzà el CDL, es realitzaren millores en la infraestructura de la seu i es va llogar un pis de l'àtic del mateix

edifici a fi d'ampliar les instal·lacions. En les eleccions de 1995 entrà l'actual junta, encapçalada per **Jaume Cañellas Mut**.

La història del CDL estaria incompleta si no es fes una menció especial d'aquelles persones que, al marge de les de les Juntes de Govern, han estat directament vinculades a la vida del Col·legi, contribuint amb la seva feina al bon funcionament de la institució; ens referim al personal administratiu. D'acord amb les dades que disposam, han estat administratius del Col·legi: **Llúcia Pons**, **Maria Nadal**, **Vicenç Henales**, **Josep Salamanca** i des de 1976, **Maria Antònia Albertí**.

La modernització de la gestió i l'aparició de nous col·legis professionals i les noves disposicions legals que els regulen, són els reptes que el futur presenta, i que és possible que obligui a nous plantejaments. Tot i així, no capgiraran el principi bàsic pel qual sempre s'ha regit el CDL: estar al servei de les necessitats dels col·legiats.

... i de "prehistòria"!

*El Col·legi es fundà l'any 1922, malgrat fins el 1957 no fou reconegut pel Consell Nacional com a Col·legi Provincial depenent del de Barcelona. Els primers degans foren **Lluís Ferbal**, **Francesc Alomar Bosch** i **Eusebi Riera Estada**. No es comptava amb un local específic per fer les reunions de les Juntes i aquestes es feien en els domicilis particulars dels degans. D'aquells primers temps no es tenen pràcticament dades, per mor dels successius trasllats i perquè, durant la Guerra Civil, una bomba destruí gairebé tota la documentació.*

LA FILOSOFIA COM A QÜESTIÓ

Revista CDL núm 1 pàgines 4 - 5

Joan Carles Alzamora

Professor de Filosofia Vocal de la Junta de Govern del CDL

Els darrers anys han aparegut nous models, o noves eines i recursos per a l'ensenyament de la Filosofia en els instituts, models que progressivament han anat fent minvar les exposicions magistrals sobre les idees filosòfiques dels autors clàssics i han proporcionat instruments per fer de la filosofia una assignatura activa..

Així estam observant com es van produint canvis importants en l'ensenyament de la Filosofia al batxillerat, a ben segur, alguns d'ells provocats pels cursos que van proliferant per les diverses institucions que promouen la formació permanent.

La Filosofia als nivells no universitaris era ensenyada segons els models que els professors i les professores havien après a les facultats i als seus instituts, o millor dit, imitaven la forma d'ensenyar universitària perquè no en coneixien d'altra.

Això és el que creim que està canviant: els darrers anys han aparegut nous models, o noves eines i recursos per a l'ensenyament de la Filosofia en els instituts, models que progressivament han anat fent minvar les exposicions magistrals sobre les idees filosòfiques dels autors clàssics i han proporcionat instruments per fer de la filosofia una assignatura activa, allà on l'alumnat pot anar construint el pensament de l'autor clàssic entorn o a partir del seu propi pensament.

A la base d'aquesta filosofia de l'ensenyament de la Filosofia, segurament hi trobarem les aportacions fetes des del constructivisme, la psicologia cognitiva, la pedagogia dialògica o la investigació científica, quant als fonaments psicopedagògics; i l'aprendre a pensar, els mapes conceptuals, la generació de conflictes, el diàleg, la problematització, el pensament crític, els quaderns de treball... com a instruments d'aquesta filosofia.

Això es tradueix a les aules en el fet que, per exemple, el tractament de la teoria de les idees de Plató, no s'inicia des de l'explicació del professor/a (persona que ha llegit Plató, que ha treballat monografies, que ha assistit a classes especialitzades, etc.) sinó que s'hi aproximen a través del problema que hi ha al darrera i que Plató va intentar solucionar. D'aquesta manera els textos de l'autor i la seva filosofia poden tenir sentit per a l'alumnat, perquè entén l'origen de les respostes de Plató, el pot emmarcar dins un context, pot veure quina és la pregunta que hi ha al darrera. Sense aquest marc de sentit, l'alumne/a es pot trobar desorientat, no sap d'on surt ni perquè l'autor va perdre el temps escrivint allò tan incompreensible, li falta el nexa d'unió entre ell i el filòsof, i el professorat, erròniament, suplantàvem aquest nexa i pensàvem que els facilitàvem la feina.

Si, com s'ha demostrat, l'aprenentatge s'efectua a partir dels coneixements previs, aquests no poden ser obviats i deixats de banda: caldrà analitzar sempre abans de començar cap qüestió nova, quin experiència en poden tenir els alumnes, si no s'havien plantejat mai aquests interrogants i, si no, obrir aquests interrogants connectant-los amb el seu món si és possible. Segur que qualcú estarà pensant que això no és factible, però preguntem-nos: abans de tractar la unitat didàctica del Coneixement, no podem explorar com pensen els alumnes, què coneixen? Abans de treballar els Manuscrits de Marx, no podem investigar les relacions laborals que ells coneixen i les estructures del món empresarial? Vull dir amb això que cal preparar els estudiants per poder rebre alguna informació, que ells són capaços de fer alguna cosa, i que el professorat no ha de suplantar mai allò que ells són capaços de copsar pròpiament.

Fins i tot ara que parlam de canvis encara perduren en el nostre vocabulari docent tendències de l'antic sistema educatiu: gairebé tothom encara parla -malgrat introdueixin elements de canvi- d'explicar la matèria, concepte que posa tot el pes de l'aprenentatge en el professor i no en l'alumnat, ni tan sols accentua la importància que poden tenir els textos, i estalvia l'esforç intel·lectual dels estudiants, reduint-los a copiadors d'apunts.

Doncs bé, l'explicació pot ser molt útil, però s'ha d'anar en compte de quan és oportú explicar. Segur que no ho és al principi de treballar una qüestió o un autor, però pot anar bé després d'haver treballat els estudiants algun punt, en el moment que ells ja tendran la plataforma des d'on rebre aquesta informació i la podran contrastar amb altres elements d'informació com poden ser els llibres de text o el diccionaris de filosofia.

Així, amb l'aproximació als temes a través del treball de l'alumnat i no del discurs del professorat, a la vegada que estam tractant els continguts conceptuals podem millorar els continguts procedimentals i actitudinals dels membres del grup, procediments i actituds que els seran útils no només per aquelles hores de Filosofia, sinó que els poden transferir a les altres disciplines i fins i tot en les activitats realitzades fora de l'escola. Alguns docents mostren resistència a aquest tipus d'aprenentatge de la Filosofia perquè, diuen, així els estudiants no en "saben" tanta, de Filosofia, i es perd el temps en coses que podrien ser aprofitades per incrementar la "quantitat" de coneixements dels estudiants. Però, pensem, per què donar-li tanta importància al fet que els al·lots i les al·lotes sàpiguen l'estructura de la Crítica de la raó pura si no són capaços ni tan sols d'entendre què pretenia Kant escrivint-la i, tanmateix, al cap de tres setmanes ja ni se'n recorden? No val més la pena invertir el temps a proporcionar sentit a allò que es fa i no fer-ho simplement perquè és important per a nosaltres o perquè ens fa mandra aprendre altres maneres?

I encara més, la Filosofia des de sempre ha estat la disciplina més pròxima a allò que anomenam "pensament" i donàvem per suposat que el pur fet d'explicar Filosofia ja contribuïa a millorar el pensament dels estudiants, però... ha estat realment així? Han après a pensar els estudiants sentint dia rera dia la veu del professor conferenciant sobre personatges i idees estranyes? Així com a nedar s'aprèn nedant, no s'aprèn a pensar pensant? Ja no val l'excusa de dir que no ho sabem fer d'una altra manera, com a mínim els últims anys l'esforç de comunicar aquests nous models ha estat, al meu judici, considerable.

CAP A UN CURRÍCULUM PROPI DE CIÈNCIES DE LA NATURALESA

Revista CDL núm 1 pàgines 9 -11

Albert Catalan

Professor d'Ensenyament Secundari

Els propers traspassos de competències en educació en els nivells obligatoris de l'ensenyament posen d' actualitat, entre altres, la qüestió sobre la necessitat i les característiques d'un currículum adaptat a les nostres peculiaritats i a les nostres necessitats.

Naturalment, aquesta qüestió només té sentit dins la definició d'un currículum obert, que permet la seva adaptació a realitats i situacions diverses, és a dir, que possibilita que els centres i els professors tinguin un paper diferent al de simples aplicadors del que han decidit altres instàncies. Aquest aspecte és fonamental a l'hora de decidir el currículum per a les Balears, ja que la pretensió d'adaptar els mínims establerts pel MEC a les Illes no hauria de significar realment "tancar" més el currículum sinó facilitar el desenvolupament d'aquest dins l'autonomia professional que han de tenir els equips docents.

Resulta evident, d'altra banda, que aquesta tasca d'adaptació del currículum a la nostra realitat no pot tenir el mateix valor per a les distintes àrees. En concret, les àrees de Ciències Socials i de Ciències de la Naturalesa haurien de rebre un tractament especial, donada l'obligada referència al nostre entorn de molts dels seus continguts. A aquesta segona àrea dedicarem les reflexions que segueixen, per constituir l'àrea de treball de l'autor.

Tres línies bàsiques d'actuació

La conveniència que el currículum de l'àrea sigui desenvolupat pel propi professorat aconsella un suport institucional que suggeresqui aquells continguts que poden resultar més escaients per a una correcta comprensió del nostre medi i de la seva problemàtica, però també que eviti la tasca, sovint impossible, que a cada centre s'hagin d'elaborar de bell nou els projectes curriculars i els recursos didàctics necessaris. Així, tot i que les claus de la contextualització del currículum han d'estar en mans dels propis centres, la manca de tradició en aquesta tasca requereix un suport adient al professorat per part de les administracions educatives.

Per tot això, l'actuació de les institucions d'autogovern hauria de contemplar tres fronts bàsics d'actuació: orientació en l'elaboració dels projectes curriculars per part dels centres, elaboració i difusió de materials didàctics, i formació del professorat.

Les orientacions per al desenvolupament curricular a l'àrea de Ciències

D'acord amb Aureli Caamaño (1988),(1) els objectius d'un currículum de Ciències haurien de tenir cinc dimensions: *conceptual, procedimental, metacientífica, actitudinal i contextual*.

La dimensió dels continguts conceptuals fa referència a les ciències com a cossos de coneixements organitzats entorn de teories, lleis, principis i conceptes. Des d'aquest punt de vista, el currículum hauria d'incloure les teories més importants que actualment defineixen cada una de les ciències.

La dimensió dels procediments posa de manifest que les ciències no són tan sols cossos de coneixements sinó també formes de raonament, habilitats pràctiques, i habilitats de comunicació.

La dimensió metacientífica inclou aspectes relacionats amb la filosofia, la història i la sociologia de les ciències.

Quant a la dimensió actitudinal, aquesta ens indica que les ciències -i, en aquest cas, l'ensenyament de les ciències- no són activitats alienes als valors i per tant a les actituds. Aquí

podem incloure les actituds sobre les ciències, les actituds científiques, les actituds sobre les implicacions socials de les ciències, i les pròpies actituds sobre l'ensenyament de les ciències.

Finalment, quant a la dimensió contextual, l'ensenyament de les ciències es pot enfocar des del punt de vista de les ciències pures, tenint en compte tant sols els problemes científics (les ciències com a cos de coneixements i la forma en què aquests coneixements es validen), o bé les relacions ciències-tecnologia-societat (les ciències com a instrument per a resoldre problemes tals com l'alimentació, la salut, etc; les ciències com a col·laboradores de la indústria de l'armament, etc)

Els currículums actuals pretenen incorporar totes les dimensions (currículums equilibrats), ja que els propis objectius de l'àrea es refereixen a aquestes cinc dimensions. Emperò, a l'hora d'adaptar els mínims del MEC als projectes curriculars d'etapa, es pot, sense deixar de banda cap dimensió, prioritzar-ne alguna. En això radica, justament, part de la potencialitat del nou marc curricular. Des d'aquest punt de vista les dimensions que prioritzem són la contextual i l'actitudinal: centrar-se en les ciències com a instrument per a resoldre problemes mediambientals i de salut, que vénen a ser dues cares d'una mateixa moneda.

Si volem que els coneixements siguin funcionals hauran de poder ser útils per comprendre i actuar sobre la realitat. I a les Illes, dissortadament, aquesta realitat ve definida per importants i greus problemes ambientals. El plantejament de problemes, i especialment problemes ambientals, entesos aquests no tan sols en la seva dimensió científica-tecnològica sinó social i política -conflictiva- orienten així un model didàctic d'investigació dirigida del qual seriem decididament partidaris

La resolució de problemes ambientals es justifica en les pròpies necessitats de conservació del medi, com també en raons epistemològiques (la ciència com a procés obert de construcció de teories) i didàctiques (la motivació dels alumnes i l'atenció a les seves pre-concepcions). Aquest enfocament pot orientar fortament l'estructura dels continguts, l'orientació metodològica i l'avaluació. I és, al nostre entendre, el que hauria de primar en les orientacions per a un currículum propi de les Illes.

Els materials didàctics

Quan es parla de materials didàctics hom sol pensar en llibres de text. Però no és en aquest sentit que parlem de la necessitat que l'Administració en publiqui o doni suport a la publicació de materials.

L'oferta de materials didàctics publicats amb el suport de l'Administració autonòmica hauria de ser àmplia i flexible, per tal que el professorat pogués triar allò més convenient per a la seva programació, podent optar per diverses combinacions d'unitats didàctiques i de recursos complementaris (carpetes de documentació, programes informàtics, audiovisuals, etc). D'aquesta forma es podria paliar l'excessiu protagonisme de les grans editorials del sector, que editen massivament productes estàndard, escassament connectats amb la nostra realitat i sovint mancats de la necessària experimentació. .

Naturalment, aquests recursos haurien de tenir una qualitat òptima, cosa que es facilitaria si fossin elaborats per grups de professors amb experiència en el nivell corresponent. En aquest sentit, seria molt convenient lligar de forma sistemàtica l'elaboració de materials amb certes modalitats de formació permanent del professorat (p.e., seminaris i grups de treball). No cal dir que, a més a més, els materials haurien de ser experimentats abans de ser publicats definitivament, per tal de garantir al màxim la seva viabilitat, adaptació, etc

Quan es parla del currículum propi sol posar-se èmfasi en la necessitat d'incloure continguts relacionats amb el nostre entorn, la nostra història, etc, així com que siguin escrits en català, cosa que creim totalment necessària. Però sol oblidar-se, en canvi, que el currículum també ha de ser nostre perquè sigui rigorós des del punt de vista psicopedagògic i didàctic. És a dir, que sigui nostre però, també, que sigui òptim quant a qualitat.

La formació del professorat

Sembla que hi ha un acord generalitzat entre els experts a considerar que un dels principals obstacles que poden impedir el desenvolupament de programes innovadors, és el professor. El professor és l'element mediador entre el currículum i la seva posada en pràctica, ja que gairebé tot ha de passar pel seu filtre. En aquest sentit, el nou marc curricular implica un nou model de professor, i la formació del professorat i especialment la del professor de secundària adquireix una importància cabdal.

Segons Daniel Gil (1991),(2) la formació professional dels docents implica aspectes com aquests: una formació científica no superficial, qüestionar les idees de "sentit comú" sobre l'ensenyament i l'aprenentatge de la matèria, adquirir coneixements teòrics sobre l'aprenentatge de la matèria, conèixer les limitacions de l'ensenyament habitual per transmissió de coneixements, saber elaborar programes d'activitats estimulants i vàlides, saber dirigir les activitats dels alumnes i, finalment, saber avaluar.

Moltes capacitats, com es pot veure, que a més no s'aprenen de cop sinó que impliquen un procés obert que hauria d'abastar tota la vida professional del docent i que hauria de començar ja durant els mateixos estudis de llicenciatura. Emperò, i això per diversos motius, el model de formació inicial que finalment ha adoptat l'Administració espanyola ha estat el seqüencial: un curs que s'haurà de dur a terme una vegada acabada la llicenciatura, i el disseny final del qual serà realitzat per les universitats, d'acord amb les administracions educatives. Estam, doncs, en un bon moment per respondre des d'un altre front a les necessitats pròpies d'un ensenyament de qualitat i amb característiques diferencials.

Aconseguir que el currículum propi sigui quelcom més que un bon disseny sobre el paper implica comptar amb professionals disposats i preparats a treballar d'una forma més creativa i més compromesa amb les necessitats i els problemes de la societat i l'entorn reals. Això implica, al nostre entendre, impulsar modalitats de formació basades en la investigació, contextualitzades, i adreçades a l'equip docent, en el cas de la formació permanent. La formació inicial, per la seva banda, s'hauria de basar en un model de canvi conceptual, tot prenent la Didàctica específica i la pràctica tutoritzada a centres de secundària com a eixos fonamentals. Aquests processos de formació són una via de valor incomparable per desenvolupar i fer viable un currículum de Ciències per a les nostres Illes.

BIBLIOGRAFIA

(1). CAAMAÑO,A. "Tendencias actuales en el currículo de Ciencias". Enseñanza de las Ciencias 6(3), pp 265-277, 1988

(2). GIL, D. "Qué hemos de saber y saber hacer los profesores de Ciencias? (Intento de síntesis de las aportaciones de la investigación didáctica)". Enseñanza de las Ciencias,9(1), 69-77, 1991.

[Col.legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Balears](#)